

«Μονοπάτια ιστορίας και πολιτισμού στην πόλη των Ιωαννίνων»

Walking tour in town

Η πρόταση που ακολουθεί είναι αποτέλεσμα συνεργασίας του Δικτύου των σχολείων «Νοιάζομαι και δρω» και καθηγητών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Το Δίκτυο σχολείων «Νοιάζομαι και Δρω» Ηπείρου, τα τελευταία 4 χρόνια έχουν δραστηριοποιηθεί 25 σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, του Νομού με περισσότερους από 150 εκπαιδευτικούς και 2000 μαθητές και μαθήτριες. Οι συνεργασίες οι οποίες έχουν αναπτυχθεί με μια σειρά από πρωτοβουλίες έχοντας ως βασικούς άξονες τον εθελοντισμό, την αλληλεγγύη και την συμβολή στη διαμόρφωση ευαισθητοποιημένων και ενεργών νέων πολιτών έχουν βρει αρωγούς περισσότερους από 30 φορές ενεργού πολιτεϊότητας. Μέσα στο πλαίσιο των προτεινόμενων δράσεων δύο σχολεία του Δικτύου (το 8/θέσιο Δημοτικό Σχολείο Σταυρακίου και το 7^ο Νηπιαγωγείο Ιωαννίνων), ανέλαβαν την πρωτοβουλία να καταθέσουν πρόταση, μέσω του συντονιστή του, κ. Δημήτρη Κονετά, στον δήμο Ιωαννιτών, για τη δημιουργία μιας διαδρομής ιστορικού και παιδαγωγικού χαρακτήρα στο κέντρο της πόλης. Στόχος μας είναι οι μαθητές όλων των βαθμίδων -- αλλά και οι επισκέπτες των Ιωαννίνων-- να μπορούν να γνωρίσουν βιωματικά και διαδραστικά την ιστορία και τον πολυδιάστατο πολιτισμό της πόλης.

Αποσκοπώντας στην ολοκληρωμένη ιστορική, μουσειολογική και παιδαγωγική υποστήριξη της πρότασής μας, απευθυνθήκαμε σε μέλη ΔΕΠ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, προκειμένου να εξασφαλίσουμε την άρτια προετοιμασία και βιωσιμότητα της πρότασης, καθώς και βοήθεια κατά την υλοποίησή της. Η ομάδα των πανεπιστημιακών, αποτελούμενη από τον κ. Λάμπρο Φλιτούρη, Επίκουρο Καθηγητή Νεώτερης Ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας, την κ. Εσθήρ Σολομών, Επίκουρη Καθηγήτρια Μουσειολογίας στη Σχολή Καλών Τεχνών και την κ. Ελένη Αποστολίδου, Επίκουρη Καθηγήτρια Διδακτικής Ιστορίας στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, εξέφρασε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την όλη προσπάθεια.

Την τεχνική μελέτη και τον ενδεικτικό προϋπολογισμό της πρότασης επιμελήθηκε ο κ. Άγγελος Παπαγεωργίου, Αναπληρωτής Καθηγητής Αρχιτεκτονικού και Αστικού Σχεδιασμού, Πρόεδρος του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πολυτεχνικής Σχολής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Έχοντας ως βασικό άξονα το σχήμα: «Κατανοώντας, Ερευνώντας, Επικοινωνώντας, Συμμετέχοντας», στόχος της πρότασης είναι να καταστεί η γνώση της ιστορίας και του πολιτισμού μια βιωματική, «παραγωγική» (και όχι αναπαραγωγική) διαδικασία, ενδιαφέρουσα και απολαυστική όχι μόνο για τους νέους αλλά και για τους μεγαλύτερους σε ηλικία κατοίκους και τους επισκέπτες της πόλης.

Με γνώμονα τον 11ο από τους 17 *Παγκόσμιους Στόχους για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη*, καθώς και τους τέσσερις πυλώνες της Αειφορίας (οικονομία, περιβάλλον, εκπαίδευση, πολιτισμός), μελετήσαμε και διατυπώνουμε τη συγκεκριμένη πρόταση, στοχεύοντας στην ανάδειξη των ιστορικών ιδιαιτεροτήτων της πόλης μας, στο πλαίσιο μιας συνεχούς παιδαγωγικής εμπειρίας.

Η προτεινόμενη διαδρομή φιλοδοξεί να αναδείξει τα πολυπολιτισμικά στρώματα της πόλης, το ιστορικό παρελθόν της όπως αυτό διαμορφώθηκε από την συμβίωση των τριών θρησκευτικών κοινοτήτων (χριστιανική, εβραϊκή, μουσουλμανική) αλλά και να «συνομιλήσει» με την σύγχρονη πόλη και τους κατοίκους της.

Η προτεινόμενη διαδρομή ξεκινά από την πλατεία Πύρρου και περιλαμβάνει τα μνημεία του κέντρου της πόλης από τους οθωμανικούς χρόνους (το Τζαμί Βελή Πασά, τα Μαγειρεία, τον Μεντρεσέ, το νυν κτήριο της 8^{ης} Μεραρχίας και το Ρολόι) αλλά και έργα νεότερης και σύγχρονης τέχνης (ηρώα και γλυπτά) που συνιστούν σχόλια πάνω στη συλλογική μνήμη της πόλης όπως το «Πύρρος και Δωδώνη» του Πάρι Πρέκα στην Τράπεζα της Ελλάδας, το ηρώο των Μπιζανομάχων του Βάσου Φαληρέα, τα γλυπτά έργα του Γιώργου Χουλιαρά και της Ευδοκίας Παπαγεωργίου κλπ. Ο περίπατος συνεχίζεται στον ιστορικό λόφο Λιθαρίτσια, τοποθεσία των παλιών οθωμανικών στρατώνων και του εμβληματικού έργου του αρχιτέκτονα Άρη Κωνσταντινίδη, δηλ. το Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων.

Οι περιπατητές, αφού κατέλθουν τον λόφο και διέλθουν από τον Αγ. Αθανάσιο, την Μητρόπολη των Ιωαννίνων, διασχίζουν τις γειτονιές της παλιάς πόλης: την Αγορά, στην οποία αποτυπώνονται οικονομικές, αισθητικές και πολιτιστικές όψεις της ιστορίας της πόλης, μεταξύ των οποίων σημαντικό ρόλο παίζουν τα εργαστήρια και καταστήματα αργυροχοΐας, όπως και αυτά άλλων παραδοσιακών χειροτεχνικών δραστηριοτήτων. Ακολουθούν οι γειτονιές του Κουρμανιού και του Λειβαδιώτη με τα μεσοαστικά εβραϊκά σπίτια, μεταξύ των οποίων και του ποιητή Γιωσέφ

Ελιγιά, η Σιαράβα και η παραλίμνια περιοχή των Ταμπάκιων. Η διαδρομή προτείνεται να ακολουθήσει το μύλο με τους θρύλους της λίμνης και τα ιστορικά γεγονότα που τη σημάδεψαν αλλά και την πλατεία Μαβίλη, τόπο συγκέντρωσης των Γιαννιωτών Εβραίων πριν την εκτόπισή τους στα γερμανικά στρατόπεδα συγκέντρωσης. Ο περίπατος θα καταλήξει στο κάστρο μέσω της κεντρικής του πύλης, στο σημείο του μαρτυρίου του νεομάρτυρα Αγ. Γεωργίου. Αφού επισκεφθούμε τη Συναγωγή, οδεύουμε προς τις δύο Ακροπόλεις του. Στην πρώτη εστιάζουμε στο Ασλάν Τζαμί, τη Βιβλιοθήκη, το χαμάμ και το Σουφαρί Σαράι και στη δεύτερη, το Ιτς Καλέ, γίνεται μία συνολική επισκόπηση της ιστορίας της πόλης μέσα από την αφήγηση του βυζαντινού, οθωμανικού και νεώτερου παρελθόντος της. Σημεία στάσης και σχολιασμού είναι ο πύργος του Βοημούνδου, το Φετιχιέ τζαμί, ο τάφος και το σαράι του Αλή Πασά, η εκκλησία των Αγίων Αναργύρων, το βασιλικό περίπτερο και φυσικά το Μουσείο Αργυροτεχνίας, εμβληματική πρόταση αρχιτεκτονικής και μουσειακής παρέμβασης στον μνημειακό ιστό της πόλης.

Σε όλη τη διάρκεια της διαδρομής δίνεται σημασία σε κοινωνικές παραμέτρους της ζωής της πόλης, όπως η ψυχαγωγία (μέσα από αναφορές σε κινηματογράφους, ιστορικά καφενεία κλπ), η συνύπαρξη ομάδων με διαφορετικά ταξικά, μορφωτικά, θρησκευτικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά, η ρυμοτομία της πόλης και οι περιπέτειές της, η οχύρωσή της, ο ρόλος των ευεργετών στην ανάπτυξη της πόλης και άλλα, τα οποία θα μπορούσαν να στηρίξουν αυτόνομες θεματικές διαδρομές, με ευρύτερο εκπαιδευτικό, παιδαγωγικό και ψυχαγωγικό χαρακτήρα.

Η διαδρομή προτείνεται να διαφοροποιηθεί από τη συνήθη μορφή των περισσότερων ενεργών πολιτιστικών και ιστορικών περιπάτων, με την ένταξη σε αυτήν μίας ψηφιακής εφαρμογής που θα επιτρέπει στους συμμετέχοντες να έρθουν σε επαφή με κομμάτια της ιστορίας και του πολιτισμού των Ιωαννίνων που είναι λιγότερο γνωστά ή εμπίπτουν στον τομέα της μικροϊστορίας, της λογοτεχνίας και της λεγόμενης *κρυμμένης μνήμης*. Πρόκειται για στοιχεία του παρελθόντος που χάνονται, γιατί αποσιωπώνται, εγκαταλείπονται, συνειδητά ή μη, και εν τέλει ξεχνιούνται. Τέτοιες χαμένες μνήμες έχουν να κάνουν συχνά με “άβολα” κομμάτια του συλλογικού μας παρελθόντος, σημεία που δείχνουν αντιφάσεις “επίσημων” αφηγήσεων από τα πάνω και αμφισβητούν κυρίαρχες θρησκευτικές, εθνικές ή άλλες ταυτοτικές αφηγήσεις. Η εφαρμογή, που θα είναι διαθέσιμη στους περιπατητές μέσω του κινητού τους, θα περιλαμβάνει προφορικές μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν ή έδρασαν στα Γιάννενα, καθώς επίσης και ηχογραφημένα λογοτεχνικά κείμενα που σχετίζονται με σημεία ενδιαφέροντος της διαδρομής, Τέλος, στο πλαίσιο μιας προσπάθειας πολυαισθητηριακής προσέγγισης της ιστορικής γνώσης, το πληροφοριακό υλικό της εφαρμογής θα στρέφει την προσοχή του περιπατητή και σε ασυνήθιστα ερεθίσματα που συχνά περνούν απαρατήρητα, όπως οι ήχοι της πόλης και οι μυρωδιές της.

Η διαδρομή επιλέχθηκε έπειτα από γόνιμη διαβούλευση των συνεργαζόμενων σχολείων με την επιστημονική ομάδα του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων αλλά και φορέων της πόλης και κινείται παράλληλα με τα εξής έργα τα οποία λάβαμε σοβαρά υπόψη:

- (1) το Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας (ΣΒΑΚ) του δήμου Ιωαννιτών
- (2) το εγκριθέν σχέδιο ανάπλασης της κεντρικής πλατείας (πλατεία Πύρρου)

- (3) το έργο “Interactive Open Art museum” (IOA museum) που εκπονεί το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων σε συνεργασία με τον δήμο Ιωαννιτών, στο πλαίσιο του προγράμματος Interreg
- (4) το πρόγραμμα «Έξυπνη πόλη», σε συνδυασμό και με τον διαγωνισμό “Ioannina Smart City Hackathon”

Η προτεινόμενη διαδρομή μπορεί να συνδυαστεί απόλυτα με όλα τα ανωτέρω έργα, σε ένα πλαίσιο βιωσιμότητας και αειφορίας και σε μια προσπάθεια ενοποίησης της κεντρικής πλατείας με την περιοχή της λίμνης και του κάστρου της πόλης.

Στο διάγραμμα που επισυνάπτεται παρουσιάζονται τα κύρια σημεία ενδιαφέροντος της διαδρομής.

Ζητούμε από τον δήμο να διαμορφωθεί ώστε να είναι εύκολα προσβάσιμη από όλους - και να ιδιαίτερα από ΑμεΑ - και να σημειωθεί με τον πλέον κατάλληλο τρόπο.

Θεωρούμε ότι με την υλοποίηση της διαδρομής θα δημιουργηθεί στα όρια του Δήμου Ιωαννιτών μια πρωτότυπη, καινοτόμα και εναλλακτική πρόταση γνωριμίας με την τοπική ιστορία, με τους πολιτισμούς και τους ανθρώπους του παρελθόντος, αλλά και ζητήματα μνήμης, ταυτότητας και πολιτικής στάσης απέναντι σε ζητήματα του παρόντος. Προτείνεται η διερεύνηση της ανάπτυξης παράλληλα τόσο ενός έξυπνου-επικοινωνιακού λογισμικού με χρήση QR code, ενός διαδραστικού ηλεκτρονικού χάρτη, αλλά και εφαρμογής εικονικής πραγματικότητας όπου θα παρουσιάζεται η ίδια διαδρομή. Ο Δήμος θα μπορούσε να εντάξει την πρότασή μας σε ένα ευρύτερο πρόγραμμα (ευρωπαϊκό ή εθνικό), να το χρηματοδοτήσει με ίδιους πόρους ή να το εντάξει στο ΣΒΑΚ (Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας) ή στο πρόγραμμα «Έξυπνη πόλη» / “Ioannina Smart City Hackathon” και σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (τμήμα Πληροφορικής, Ιστορικό, Παιδαγωγικό, Καλών Τεχνών και Αρχιτεκτονικής) αλλά και αυτοφυών επιχειρήσεων καινοτομίας που εδράζονται στο τεχνολογικό πάρκο Ιωαννίνων να προχωρήσει στην ολοκληρωμένη υλοποίησή του δίνοντας μια εντελώς νέα προοπτική στην τουριστική αναβάθμιση και την προβολή της πόλης μας.

Η ενεργός συμμετοχή:

- του Δικτύου Σχολείων του Νοιάζομαι και Δρω και των φορέων & ομάδων πολιτών ενεργού πολιτεϊότητας οι οποίοι συνεργάζονται με αυτό,
- των επιστημόνων του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και
- η δυνάμει εμπλοκή επιχειρήσεων από το Τεχνολογικό Πάρκο

αποτελούν εχέγγυο για τις αυξημένες δυνατότητες διάχυσης των αποτελεσμάτων του έργου, της επιστημονικής ορθότητάς της πρότασης και της δυνατότητας μεσοπρόθεσμης αξιοποίησής της με ευρύτερα αναπτυξιακά για τον τόπο κριτήρια.

Παράρτημα Ι

Δίκτυο σχολείων «Νοιάζομαι και Δρω»

«Μονοπάτια Ιστορίας και πολιτισμού στην πόλη των Ιωαννίνων»

Ενδεικτικός προϋπολογισμός:

	μονάδα μέτρησης	ποσότητα	τιμή ανά μονάδα	κόστος
Διαμόρφωση σημείων ενδιαφέροντος	τεμ.	30	900 €	27.000 €
Σήμανση σημείων ενδιαφέροντος	τεμ.	30	250	7.500 €
Φωτισμός σημείων ενδιαφέροντος	τεμ.	30	500 €	15.000 €
			σύνολο:	49.500 €

Το μήκος της διαδρομής είναι σχεδόν 3 Km (με δυνατότητα αναπροσαρμογής της).

Τα πεζοδρόμια (υποθέτουμε ότι) είναι ήδη διαμορφωμένα. Άλλωστε αυτό είναι πάγια αρμοδιότητα του Δήμου και θα μπορούσε η Τεχνική Υπηρεσία του δήμου να βελτιώσει σε κάποια σημεία, όπου απαιτείται, την προσβασιμότητα, κυρίως για ΑμεΑ καθώς και τη διαγράμμιση στις διαβάσεις πεζών.

Επίσης θα μπορούσε να δοθεί προτεραιότητα στη συγκεκριμένη διαδρομή για να αντικατασταθεί μέρος των πεζοδρομίων από τον τακτικό προϋπολογισμό του δήμου στο πλαίσιο της βελτίωσης και της αναβάθμισής τους.

Μπορούμε λοιπόν να προτείνουμε επιμελημένη διαμόρφωση στα συγκεκριμένα σημεία/στάσεις σε μια επιφάνεια 9 τμ X 100 €/τμ = 900 € X 30 =27.000 €

καθώς και χαρακτηριστική σήμανση του δαπέδου με ενδεικτικό κόστος 250 € ανά θέση ήτοι 250 €/θέση X 30=7.500 €. Τέλος, καλό θα ήταν να φωτιστούν τα συγκεκριμένα σημεία και με κόστος 500 € ανά σημείο θα απαιτηθεί το ποσό των 15.000 €.

Για την ανάπτυξη ενός έξυπνου-εποπτικού λογισμικού με χρήση QR code, και ενός διαδραστικού ηλεκτρονικού χάρτη, με πληροφορίες σε μεγαλύτερο βάθος από αυτές που μπορεί να βρει κανείς στο internet, επιμελημένες και σχολιασμένες κατάλληλα με διδακτική και παιγνιώδη μορφή, ο Δήμος θα μπορούσε να εντάξει την πρότασή μας σε ένα πρόγραμμα (ευρωπαϊκό ή εθνικό), να το χρηματοδοτήσει με ίδιους πόρους ή να το εντάξει στο ΣΒΑΚ (Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας) ή στο πρόγραμμα «Έξυπνη πόλη» / “Ioannina Smart City Hackathon” και σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (τμήμα Πληροφορικής, Ιστορικό, Παιδαγωγικό, Κα-

λών Τεχνών και Αρχιτεκτονικής) να προχωρήσει στην ολοκληρωμένη υλοποίησή του δίνοντας μια εντελώς νέα προοπτική στην τουριστική αναβάθμιση και την προβολή της πόλης μας.

Άγγελος Παπαγεωργίου
Αναπληρωτής Καθηγητής Αρχιτεκτονικού και Αστικού Σχεδιασμού
Πρόεδρος του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Πολυτεχνικής Σχολής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Παράρτημα II

Χάρτης προτεινόμενης διαδρομής

Παράρτημα III

Προτεινόμενος λογότυπος

